

מעדני שבת

פרשת תזריע-מצורע תשפ"ג

גליון שמ"ג

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

משקפים בהלכה

בשש"כ (י"ח הע' מ"ח) דן מהו ההיתר לצאת במשקפיים בזמן שיורד גשמים דכיון שרגלים להורידם לנגבם מטיפות הגשם הנופלות עליהם ומפריעות לראיה יש לחוש שמא יורידם בדרכו ונצא מטלטלם ד' אמות ברה"ר.

יציאה בשבת במשקפי שמש

האגרות משה (א"ח ג' מ"ה) כתב במשקפים שנקרא פוטוגר (photogrey) שנועשו באופן זה דכשהולכים בשמש הם כמו משקפי שמש וכשהולכים בצל נעשה בחזרה משך רגעים בהיר כזכוכית רגילות של משקפים אין בהם איסור, לא משום צובע ולא משום מתקן מנא, דהא לא נצבע כלום דהא הדבר חוזר חלילה כמה פעמים, דאף אם ניתן לשם דבר שנכנס על הזכוכית ובאמצע איזה צבע המכסה הרי לא מצביע את הזכוכית אלא שמכסה אותה, ומתקן מנא ודאי לא שייך דהא כן הוא עשיית המנא שמתכסה בשמש ומתגלה בצל.

גם בבצל החכמה (ד' ד') ג"כ מתיר אכן דוקא להשתמש בהם במקום שיש עירוב אבל לצאת בהם לרה"ר ולכל מקום ששייך בו איסור הוצאה אין להתיר רק כשמשקפיים אלו משמשים לו גם לצורך ראייה, אבל מקשפי שמש שאינם משמשים לו רק להגן על העינים מקרני השמש אסור לצאת בהם לרה"ר שיש לחוש שיסירם כשיכנס למקום צל ולא יהיה לו שוב צורך בהם.

האורחות שבת כתב שגם משקפי שמש המורכבים על גבי המשקפים מכיון שאפשר להסירם מהמשקפיים בקלות יש לחוש שמא יסירם במקום הצל ואין לצאת בהם בשבת. עדשות מגע דינם כמשקפים ומותר לצאת בהם בשבת ויש שכתוב שאם עדיין לא התרגל להן ויש חשש שיסירן בדרך אין לצאת בהם.

כהנים במקדש

הדברי מלכיאל (ד' ל"א) כתב שבכהנים לא מצינו שיפסלו מחמת חלישת ראייתם רק במומים שבעיניהם. וכתב שמ"מ אסור לכהן ללבוש משקפים בשעת עבודה כי הוה יתור בגדים.

אכן חשוקי חמד (סנהדרין ל"ו:) מביא כמה ראיות שיתכן שמשקפיים לא הוה יתור בגדים, כי אינו בגד אלא תכשיט, וכמבואר בזבחים (דף י"ט). שתפילין אינם יתור בגדים כיון שלא בגד הוא א"כ הוא הדין משקפיים לא הוה בגד. ועוד טעם שמשקפיים לא הוה יתור בגדים כי אין בהם ג' על ג'.

עדות ודיינים

השבות יעקב (א' קכ"ו) כתב לפי מה דאיתא בהל' חליצה שצריכין לזהר בדיינים שלא יהא סומין אפי' באחת מעיניהם מדכתיב וירקה לעיני הזקינים יש לדון אי מותר להיות אחד מן הדיינים שעיניו כהות ולא יוכל לראות אם לא ע"י משקפיים דלמא לא הוה לעיני הזקינים ממש כיון שאין יכולים לראות אלא על ידי בתי עינים. וכתב שמה שכתוב בגמ' גבי עדות החודש ראינו בעששית אין מעידין עליו לא מיירי שראה דרך עששית לרקיע אלא דמיירי דומיא דרבא דרישא דראה במים שהלבנה היה זורחת נגד המים וראה תוך המים בבואה של לבנה שלא ראה תוך הרקיע כלל וכן ראה בעששית מיירי בכה"ג שהעששית מונח על הארץ או בכותל והוא רואה דמותה של לבנה תוך העששית אבל לא ראה ברקיע כלל.

כתיב (יג, ג) 'וראה הכהן את הנגע', דנו הפוסקים אם כהן יכול לראות את הנגע עם משקפים.

התפארת ישראל (בועז מסכת נגעים ב' ד') כתב דכהן זקן שעיניו חלשים ואינו יכול לראות יפה רק ע"י משקפים ורק על ידה יראה יפה רשאי לראות הנגע. ומביא לזה ראיה מדברי הגמ' (ברכות כ"ה). דערוה בעששית אסור לקרות קריאת שמע כנגדה דכתיב ולא יראה בך ערוה והא מתחזי, אלמא דראייה ע"י עששית שמה ראייה. ואין לומר שרק לחומרא נחשב ראייה דהא הלכות קטנות (א' צ"ט) לומד משם שמותר לקרות בס"ת האות שנראה דרך השעוה שנטף עליו כשאינו יכול להסיר השעוה מחמת איסור שבת. ועוד ראייה ממעשים בכל יום שמברכין על התורה וקורין בה דרך משקפים, וכן כל ברכה שעל ראייה לית מאן דחש שלא לברך כשרואה במשקפים.

ושוב כתב התפארת ישראל דראיית נגע שאני דכשיראה דרך זכוכית חיישינן לטעות, וכדאשכחן כה"ג בעדות ראיית הלבנה שכשראה אותה דרך עששית אינו מעיד כמבואר בגמ' (ר"ה כ"ד). וכן אמרינן בתוספתא דמכילתן שכשיש חלון בבית המנוגע פותחו ורואה, וקשה הרי כל חלון פתוח הוא כבר אע"כ דמיירי בסתום בזכוכית.

הביאור הלכה (סוף סי' רצח) כתב גבי ברכת האש במוצאי שבת שלכתחילה נכון להחמיר שיקח בעת הברכה הזכוכית מעל הנר כשמברכין על הנר כשהוא מכוסה בזכוכית. הפסקי תשובות כתב כשהוא לבוש במשקפיים נהוג עלמא שלא לחשוש לדבר כלל, ואדרבה כך היא דרך ראייתו, וראייתו טובה יותר משיביט בלא בתי העינים, אבל במשקפי שמש נכון שיסירם, כדי שיראה השלהבת בגווניו האמיתיים, אם לא במקום חולי וחשש נזק לעינים.

השערי ציון (תכ"ו) כתב בשם השערי תשובה לענין ברכת קידוש לבנה דמי שרואה אתה בלבנה ע"י בתי עינים יכול לברך אפילו אם אינו יכול לראות בלא בתי עינים, שהרי למהרש"ל אפילו סומא יברך, והרוצה לקדש דרך חלון יש לו לכתחילה לפתוח החלון.

בספר טוב טעם ודעת (מהדו"ג פ"ה) מחמיר בשוחט ובודק שאינו רואה רק ע"י משקפיים. ומביא ראיה לזה מדברי המ"א (תל"ג) דנגד חלון של זכוכית אין לעשות בדיקת חמץ. הדברי מלכיאל (ד' ל"א) חולק וכתב שדוקא דרך חלון האור כהה וחלוש משא"כ המביט ע"י משקפיים האור הוא כראוי רק הוא רואה את האור ע"י המשקפיים ופעולתם הוא לעזור לעיני האדם שיראו כראוי.

סברה זו אפשר לומר גם גבי נגעים שהכהן שמשקפיים אינו דומה לעששית וחלון שהתפארת ישראל מביא.

לצאת בהם בשבת

המ"ב (ש"א ס"ק מ"ד) כתב בשם החיי אדם (נו ג) שלשאת משקפים על החוטם במקום שאין עירוב אסור דילמא נפיל. אכן כתבו הפוסקים שבמשקפיים המצוין בזמנינו אין כזה חשש ומותר לצאת בהם בשבת.

הטעם שאין המשקפים נחשבים כמשוי הוא משום שהם משמשים לו ונטפלים אליו. האורחות שבת כתב שלצאת במשקפיים המשמשים רק לצורך קריאה כיון שאינו זקוק להם בשעת הליכה הרי הם משאוי, וכן מצאתי בערוך השלחן (ש"א ס"א) וחשש בזה לחיוב חטאת.

כתיב (יג, ב) 'אדם כי יהיה בעור בשרו שאת' האפריון תמה אמאי קראו אדם שהיא המעלה הגדולה, ועוד אמאי תליא הטהרה דוקא בכהן. ומיישב כי ידוע שהנגעים באים על לשון הרע, והקשו הרי גם באומות העולם יש בעלי לשון הרע ואינן נלקין בנגעים. והביאור הוא כי באומות העולם אין האחדות והשלמות חיוב בהם, והלשון הרע והמחלוקת אינן מזיקין להם כל כך, משא"כ ישראל אשר נשמותינו חלק אלוק ממעל חצובות ממקום א' והחיוב בנו האהבה והשלום, הן לענין קיום התורה, הן לענין שאר דברים. והמפרשים כתבו הא דאמרינן בגמ' (יבמות ס"א). אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם, היינו משום דשם איש ואנוש באים בריבוי, אישים, אנשים, משא"כ שם אדם אינו בא בריבוי, וזה מורה על האחדות והשלום, וזהו אתם קרויים אדם כי רק בכלל ישראל יש האחדות. וזה שנאמר כאן 'אדם כי יהיה בעור בשרו וגו', מחמת שאתם קרויים אדם וראוי לכם השלום, לכן אם ידבר לשון הרע ויגרום פירוד ומחלוקת יהיה בעור בשרו שאת או ספחת וגו'. והתקנה לזה והובא אל אהרן הכהן וגו', שהם מדת השלום כנודע, ללמוד מדרכיו וכפר עליו.

כתיב (יד, ב) והובא אל הכהן, ויצא הכהן אל מחוץ למחנה', לכאו' הדברים סותרים מי הולך אצל מי. האזנים לתורה מפרש מכיון שהמצורע אסור ליכנס לתוך המחנה הרי הכהן צריך לילך אליו אבל מאחר שהנגעים באים משום גסי הרוח יש חשש שתגוס דעת המצורע כיון שבדרך כלל הקטן הולך אל הגדול לכן צריך לייחד מקום חוץ למחנה לשם מביאים את המצורע ואח"כ בא הכהן אל המקום ההוא.

כתיב (יד, נא) 'והזה אל הבית שבע פעמים' איתא בתורת כהנים על המשקוף. המשך חכמה מבאר שרמז גדול בדבר, שבבתי הנגע הוא על צרות עין וכדאמר' בגמרא (יומא י"א:) תניא הנגעים באים על צרות העין דכתיב "אשר לו הבית", ותנא דבי רבי ישמעאל מי שמיחד ביתו לו, שאינו רוצה להשאיל כליו לאחרים ואומר שאין לו, הקב"ה מפרסמו כשמפנה את ביתו. ולכך מזה על המשקוף, הוא על פתח הבית, להראות שתהא ביתו פתוח לרבים. ובאדם הנגע בא על לשון הרע ואמרו כתובות (ה'): אצבעותיו של אדם דומין ליתדות, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכניס אצבעותיו לתוך אזנו, ולכך מזה על ידו של מצורע.

כתיב (יד, ד) 'ולקח למיטהר וגו' עץ ארז ושני תולעת ואזוב', וברש"י שהחוטא שנתגאה כארז ישפיל עצמו כאזוב ותולעת, וקשה הלא כבר נרפא הנגע, ובודאי בעוד שלא שב מגסות הרוח שהיתה בו לא היה נתרפא, ומה זה שנדרש ממנו שעוד ישפיל עצמו הלוא כבר השפיל עצמו. השם משמואל כתב שיש כמה מיני הכנעות, יש שהוא נכנע מחמת שהוא מתבונן בגדלות הש"י ולעומתו שפלות המין האנושי בכלל מאין הוא בא מטפה סרוחה ולאן הוא הולך למקום עפר רמה ותולעה, ויש הכנעה שהיא מחמת שהוא מדוכא בעניות ויסורין רח"ל, והכנעה כזו אף שמסלקת את גסות הרוח מ"מ אין בה שבת, כי אחר שיסתלקו ממנו היסורין יכול לחזור לגסות רוחו. ומצורע זה מחמת היסורין והבזיון דכא לארץ חיתו ונסתלקה ממנו גסות רוחו ע"כ נרפא הנגע, ומ"מ הכנעתו זאת אינה מספקת, ומתבקשת ממנו הכנעה ממין הראשון.